

U "Hrvatskom Faustu, dio drugi" Faust će biti Krleža

Intervju sa Slobodanom Šnajderom koji je dobio dvije regionalne nagrade za roman "Doba mjedi"

Foto:

AUTOR:
Denis Derk

Već dugo nijedan roman poput romana "Doba mjedi" Slobodana Šnajdera nije imao takav odjek u regiji. U par tjedana dobio je nagradu "Meša Selimović" u Tuzli i nagradu "Mirko Kovač" koja će mu biti uručena u Rovinju 8. listopada, na Danima Mirka Kovača. Roman je lani uoči Interlibera objavio zagrebački Timpres.

Dobili ste dvije prestižne regionalne nagrade za roman "Doba mjedi". Jeste li se nadobivali nagrada u životu?

Pa ne baš. U zbroju to ne izgleda tako, ali ja objavljujem, sram me reći, već pola stoljeća. Jednom sam tako, a tomu je već davno, bio u najužem izboru za, kako velite, prestižnu nagradu. (Ja taj pridjev ne volim, što sve danas nije prestižno?) No onda je do mene dopro glas iz žirija: Ti si premlad za takvu nagradu! U novije doba, bio sam isto tako kandidat u jednoj prilici. Pa me onda obavijestilo: Ali, Šac, ti si prestar za nagrade. U slučaju prve, dok ja još bijah lovac mlad, izgubio sam dramom koja je i danas prilično živa: "Kamov, smrtopis". Drama koja je pobijedila zaboravljena je, a radi se o meni dragom hrvatskom klasiku. Ma ne pišemo za nagrade. Istina, danas mi je to nešto lakše reći nego jučer.

Što za vas znače imena Meše Selimovića i Mirka Kovača po kojima su nagrade dobile ime?

Jako mnogo mi znače obojica. Ta svi smo mi, književnici i umjetnici, derviši koji se vrtimo u krugovima vlastitih zanosa. I svi imamo neke svoje tvrdave, stvarne ili simbolične, uglavnom smo samotni kaštelani. Eto, povezao sam vam, na skriven način, dva naslova Meše Selimovića po kojima je naša književnost, to jest ona nastala na jeziku jednom i jedinom, ujedno europska. Mogao bih dodati i treći, a tiče se znamenite Mešine rasprave baš o jeziku i o Vuku. Kovač pak, rano preminuli, neprežaljeni Kovač ispisao je mnogo redaka koji su mogli biti i moji, premda ne tako dobri. Uvijek mi je bilo začudno što je on kao zemlju-azil odabrao Hrvatsku, iz koje sam ja morao otići. Što ćete: izborne domovine su kao ljubavnice, dakle stvar izbora. Moja je Njemačka, inače jako teška ljubavnica koja ne voli da joj se spominju njezina prošlost i zavodnici s kojima je pošla, bez obzira na to što je Njemačka od svih europskih zemalja, uključivo na primjer Francusku, učinila najviše da "odradi" tu svoju tešku prošlost. Što bi Nijemci, oni pametni i obaviješteni, dali da su imali ne samo "Bijelu ružu" - očajnički pothvat nekoliko mladića i djevojaka koji su svi egzekutirani, već pravi pokret otpora kao što je bio Titov? Zar mislite da bi ikome u Njemačkoj, izuzev šačici izgubljenih ekstremista, palo na pamet uklanjati njegov nekog trga? Eto, zato volim Njemačku, iako znam što je sve muči i kinji, a to se prekriti nesumnjivim ekonomskim uspjesima: snaga industrije i snaga morala izvora.

POGLEDAJTE

Najpoznatiji ste kao dramatičar. Kako to da vas je sada proslavio roman?

Proslavio? To je prejaka riječ, ne bih volio da me ona, kao Branka Miljkovića, u znam, možda vi, koji ste valjda prvi javno pozdravili moj roman "Doba mjedi" u novinama, to znate bolje. Međutim, ja sam oduvijek pisao i prozu. Na primjer, roman "Morendo" koji jedva da je recenziran, jedva da je čitan. To je svakako nepravedno zašto bi u književnosti bilo pravde kad je u svijetu ima tako malo? Jako bih volio koji danas posežu za "Dobom mjedi", a na moju veliku radost čine to mnogi, uzmu čitati i "Morendo". Tko bi znao, možda će, kad se pridružim Meši i Kovaču ("Sva je naša nada s one strane!", pisao je Ivo Andrić), čitati "Morendo", a zaboraviti ovaj novi roman, uzgred,

NOVI ROMAN

Kriminal

lovača uk

nazadnja

rasprodan u manje od deset mjeseci.

Tehnički ministar kulture Zlatko Hasanbegović u ovcem tekstu čestitke na tuzlanskoj nagradi, ističe vaš esejistički rad. Drame su i tu izvisile?

Tako dugo dok ne visi i pisac, to se može podnijeti. Mefisto, što znaju specijalisti koji poznaju (iz čitanja) moju tako nevoljenu dramu "Hrvatski Faust", u podjeli iz predstave godine 1942. u Hrvatskom državnom kazalištu (sve o tome vidjeti u knjizi Snježane Banović!), bio je glumac Janko Rakuša. 1945. je NDH objesila Mefista na banderu, na Remetinečkoj cesti. Mefisto, kod gospona Goethea, veli za se da je "duh koji vječno poriče!" i "tek dobro stvarat zna!" Država koja ubija sam duh kritičke negacije nema perspektive, nije je imala onda, a nema je ni danas, čak unatoč tome što se danas radi o simboličkom uklanjanju i kažnjavanju.

Kada očekujete prijevod "Doba mjedi" na njemački?

Unutar dvije godine sigurno. Moćan njemačko-austrijski koncern kupio je prava, zaista ekspresno. Ali roman ima gotovo 600 tipkanih stranica, radi se o velikom prevoditeljskom zalogaju. Kad god to bude, siguran sam da će ta knjiga svoje obaviti.

Na festivalu književnosti u Zagrebu rekli da bi vaš otac, pjesnik Đuro Šnajder bio stranac i da je sto puta rođen kao Hrvat, baš kao i vi. Jeste li tu definirali poziciju intelektualca?

Svakako jedne vrste intelektualaca koja postoji nasuprot intelektualcima koji zarastu u ovu ili onu vrstu odanosti, kao u neki korov. Julien Benda zvao ih je intelektualnim klerom te je govorio o njihovoj izdaji. Pustimo sad mojega oca, ne baš beznačajnog hrvatskog pjesnika, koji je uzgred, do devedesetih bio u svim antologijama, a sad nije ni u jednoj, usredotočimo se na Georga Kempfa iz romana. On je uistinu ontološki stranac, premda Nijemac, kao što je to, ako se malo može usporediti s velikim, bio Nietzsche koji se rugao njemačkim malograđanima te je kao Nijemac, što mogu reći i za Heinea, ljubio Francusku. Heine je volio još i Francuskinje, za Nietzschea jedva znamo što je i kako volio, valjda ipak ponajviše sebe. Moji Švabe došli su u Slavoniju oko sredine osamnaestog vijeka, u sklopu terezijanskih reformi kao siromašni kolonisti, a gonila ih je glad. Međutim, do međuraća, a i mnogo prije, oni su postali Slavonci, paori, težaci, ili češće, zanatlije, trgovci, kao moj djed koji je bio prilično dobrostojeći. Onda su naprasno postali Volksdeutscheri, što je razmjerno nov termin. Jedan dio dao se oduševiti Hitlerom, ta njegovu je "šarmu" potpala cijela Njemačka. I onda su svi morali platiti za ono što je počinila manjina. To je sva istina, tragična i u cjelini i u premnogim upamćenim detaljima. Dakako, nisu oni bili nikakvi intelektualci. Generacija mojega oca je već nešto posve drugo. On je svakako bio mladi intelektualac, čitao je uzduž i poprijeko, htio je biti pjesnik, a onda ga je bacilo u grotlo

između Staljingrada i Kurska... I svoju majku moram smatrati mladom intelektualkom, iz veoma siromašnih prilika, koja se opredijelila lijevo mnogo prije no što je njezino lijevo pobijedilo... Ali to je već roman.

Ističete da je osvetnička pravda najgora od svih vrsta pravde. Ali koji se to ratni pobjednik nije osvećivao poraženima?

Nijedan. Velika je Nietzscheova, malo zapostavljena misao, da nema te pobjede koja ne bi pobijedila pobjednika. Francuzi su od '44. nadalje likvidirali ne manje od 10.000 kolaboracionista po vrlo kratkom postupku koji je podsjećao na revolucionarne tribunale. Ovo ne opravdava "Bleiburg" (stavljam navodnike jer je mjesto simbolično, a u stvarnosti tu se vrlo malo toga od onoga pripisanog dogodilo; Križni put je nešto drugo), ali ga donekle objašnjava.

Jeste li "Dobom mjedi" stavili točku na autobiografske, identitetske teme?

To je, držim, nemoguće. Identitet, kao osnova pluralističkih komponenti, i sam je nešto dinamično... Onaj identitet koji naprosto repetira tzv. "stavak identiteta" (naprosto: A=A, ili u praksi: Mi smo ovo ili ono, iz toga slijedi da nam je prezirati sve koji to nisu...) zapravo je neke vrste samoobmana. Pogledajte samo kroz što sve prolaze Kempf i Vera u romanu nastojeći sačuvati svoj, pa što – upravo identitet... I ta je borba u stvari njihov identitet.

Je li "Hrvatski Faust" i dalje drama koja ni u 21. stoljeću ne može naći kazališnu pozornicu?

Čini se da je tako. Ali ova anatema, kako to biva, nije univerzalna. Radim na "Hrvatskom Faustu, Dio drugi". Kod Goethea drugi dio spjeva jest nešto što spada u seniliju. Ova odredba nema nikakve veze s Alzheimerom, stručnjaci je poznaju: to su naprosto djela poznije dobi. Ja sam sada u toj dobi i radim na dramskoj sintezi onoga što znam, ili barem mislim da znam. Hrvatski Faust neće biti glumac (Afrić) kao u prvom dijelu, već pisac, kakvog imamo samo u jednom primjeru: Krleža, naravno. Praizvedba bit će u Jugoslavenskom dramskom, Beograd, tamo gdje je Unkovski svojedobno napravio predstavu koja se i danas citira i jako pamti. Tako se ja, kao dramatičar, vraćam na mjesto zločina. Što se pak kazališnih uprava tiče, kao što vidite, ukusi su razni. U tome je moja šansa tamo; a ovdje nikakva.

Pratite li događaje na Filozofskom fakultetu na kojemu ste diplomirali?

Naravno da s velikim simpatijama pratim studentsku pobunu. Autonomija sveučilišta nedodirljiva je vrijednost. Ako je napadaju, to je izvana, ruše je totalitarni sustavi, a

bogami i oni liberalnodemokratski kad im zagusti, kao što pokazuju zbivanja 1968. Ali da se ta autonomija sada pokušava razoriti iznutra, da to čine oni koji Filozofskim fakultetom upravljaju kao neki namjesnici države, apsurd je nad apsurdima. Naši su profesori, možda ne svi, ali većina, bili '68. s nama solidarni. Dekani i rektori obično nisu napuštali svoje kancelarije.